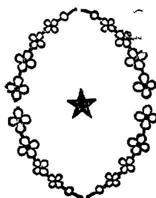
చిత్రవాణి

ఖండకావ్యము

ప్రథమ భాగము

గ్రంథకర్త:

పెన్మెత్స రాజంరాజు.

చోడవరము.

1950

 [మూల్యము రూ. 1—4—0

ప్రథమ ముద్రణము 1000 కాపీలు - 1950.

రాయల ముద్రణాలయము, తణుకు.

ప్రస్తావన

ఈ గ్రంథమును రచియించినవారు ఆంధ్రక్షత్రియ వంశ సంభూతులు పెన్మెత్స వేంకట నరశింహరాజుగారి కుమారులు రాజంరాజుగారు. వీరి నివాసము తాడేపల్లిగూడెం తాలూకా లోగల చోడవర గ్రామము. వీరు పిన్నవయస్సున ఎలిమెంటరీ పాఠశాలలో కొలది శిక్షణపొంది తదుపరి వ్యవసాయమునఁ గృషిచేయుచు యీ గ్రంథమును రచియింప గలిగిరి. పూర్వ వాసనా బలమున వీరికీ కవిత్వ ధోరణి యబ్బినది. వీరెవ్వ డును నెట్టి గురు శుశ్రూషయు నొనర్చి యుండలేదు. కేవ లము సరస్వతీ కటాక్షమే! వీరి మృదు మధుర కవితా ధోరణికి బీజము!

ప్రశాంత వర్తనము, పెద్దల యెడ వినయగరిమము మున్నగు సద్గుణములు వీరికిఁ బిన్ననాటఁ దమ విద్యాభ్యాస కాలమున తమకు సమీపమందున్న వడ్లూరు గ్రామమున మాతామహ గేహమున నున్నప్పుడే అశిక్షితముగా నల వడినవి.

కొలది కాలము క్రిందనే వీరికిని నాకును దొట్టదొలి పరిచయము ఏలూరున మా మిత్రులు కాలేజీ పండితులునగు శ్రీయుత గరికపాటి మల్లావధానిగారి యింటఁ గలిగినది.

వీరు నిరంతరము వ్యవసాయ కృషియందే నిమగ్నులై విశ్రాంతి లభించినప్పుడెల్ల ఖండ ఖండములుగాఁ గవిత్వమును వ్రాయుచువచ్చి తుదకు "చిత్రవాణి" యను పేరుతో నేఁటికీ ఖండకావ్యమునుఁ బ్రచురింప గలిగిరి.

వీరికిది ప్రారంభదశయే యైనను యిందు గల కవిత్వము ప్రసన్నతాగుణము గలిగి హృద్యమై! శ్రోతలకు సంశ్రవణాసక్తి గలిగించు చున్నది. వివిధ విషయములను గూర్చి వీరు చర్చించి యుండుటయు ప్రశంసనీయమైయున్నది. యీగ్రంథమునుఁ జక్కఁగఁ బరిశీలించినచో పై విషయములు పాఠకులకు విశదములు కాక మానవు.

ఇందలి మాధుర్య గుణములు తెలుపుటకు యీగ్రంథమే! సాక్షియైయుండ నేను మఱల "యిట్టిది" అని వ్రాయుట కేవలము అనవసరము.

అక్షరాస్యుల తోడ నెట్టి సాంగత్యమును కలిగించు కొనుటకు వీలుగాని మారుమూల ప్రదేశమందు నివసింపుచు నెట్టి గురుసేవలు లేక యిట్టి మధురమైన కబ్బము చెప్పనేర్చి నందులకు వీరు మిక్కిలి ప్రశంసాపాత్రులు. అసూయాదూరులైన పండితుల కీవిషయము వేఱ వివరింపఁ బనిలేదు.

ఈ యువక కవీంద్రుడు ముందు ముందు యింకనూ మనోజ్ఞములైన గ్రంథములను రచియించి లోక విఖ్యాతిఁ

బడయ గలుగునని నాసంపూర్ణ విశ్వాసము. పరాత్పరుఁడీ విషయమున నీ కవికి దోడ్పడి చిరాయు రుత్సాహములు ప్రసాదించుగాక.

పాందువ్వ గ్రామాధికారులు క్షత్రియకుల భూషణులు సముదార చరిత్రులు నగు శ్రీయుత వేగేశన కనకదుర్గ వేంకట సత్యనారాయణ రాజుగారీ గ్రంథమును అంకితమును బొందియుండిరి. ఇట్టి యువక కవులకు ప్రోత్సాహము నొసంగి మహోన్నత స్థితికి తెచ్చుటకు బూనుకొన్న శ్రీయుత కనక రాజుగారు పండిత కవి వరేణ్యాది రసజ్ఞ శిఖామణులకు శ్లాఘాపాత్రులగు చున్నారు. వీరికిఁగూడ పరమేశ్వరుఁడు దీర్ఘాయురారోగ్యైశ్వర్యము లిచ్చి కాపాడుగాక.

తాడేపల్లిగూడెం.
ది 3-11-1949

యిట్లు,
కవిరత్న, అవధాని పంచానన,
కాకర్ల కొండలరావు.
"శతావధాని"

విషయసూచిక.

కృతిభర్త:

శ్రీయుత వేగేశ్న కనకదుర్గ వేంకటసత్యనారాయణరాజుగారు

అం కి త ము.

శ్రీసతి! సర్వదా ప్రమద
చిత్తముతో చరణంబులొత్త, నా
భీనరసీరుహంబున, న
వేలముగానినదింప, భృంగముల్
వాసవనారదాది సుర
వర్యులుతన్ వినుతింపనొప్పు, నా
భాసురమూర్తి! నాదుకృతి
భర్తకొసంగుత, భాగ్య కీర్తులన్. 1

నవరస నవ్యభావములు
నల్ దిశలన్ వెసజిమ్మమేటి స
త్కవుల కలాలలో మెలగి,
ధన్యత గాంచినపుణ్యమూర్తి, ని
న్నవిరళ! భోగభాగ్యముల
హాయిగ! దన్పుచునుండనింక, నో
కవనకుమారికా! భువి న
ఖండయశంబు గడింపు బేర్మితో! 2

మేదురకీర్తి! భాసురుడ
మేయగుణుండు, విధేయవర్తనా
హ్లాదకరుండు, స్తోత్రవచ
నావళికిన్ విముఖుండు నిత్యసత్యసం

వాదియు, కార్యశూరుడు, సు
వంశసముద్భవు డేరు వేడినన్
గాదనుమాటలేని, కన
కక్షితిపాలుని సాటియే యొరుల్. 3

సవతులు గలరని-లవమును
నవయక ప్రాణేశుమనమునన్ నిత్యము దం
బివురొత్తగ సేవింపుచుఁ
ప్రవిమల విఖ్యాతిరమను బడయుము తనయా! 4

ఇది మత్కృతి కన్యామణి
చెదరని చిత్తమున నేఁడు చేరివరించెన్
హృదయంబిచ్చి గ్రహింపుమ
మదిమెచ్చులు గొంచు, కనక మహీవరయింకన్. 5

కృ తి ప తి ప్ర శ ం స.

శ్రీలకావాసమును బుధాశ్రితము నగుచు
ప్రాతలింబాల్పు పాండువ్వ గ్రామ మొండు
అందు వాశిష్టగోత్రాబ్ధియందు బొడమి
ఘనత కెక్కెను మహిత వేంకటనృపుండు. 1

కలిత! వేగేశన క్షత్రియాన్వయవార్ధి!
బొంగించి యలరిన, పూర్ణవిధుడు!
పరిపంథియూధంబు, వెరగంద గంభీర
వర్తనన్ మెలగినభద్రమూర్తి!
దీనరక్షణకునై తెగియెంతధనమైన
వెచ్చింపజంకని, పృథులదాత!
కష్టించు కృషికసంఘక్లేశమును గాంచి
కరుణను వర్షించు కల్పతరువు
సమ్ముఖమున నెట్టి, చతురుడైనను నోరు
కదుప వెరపుగొను, నఖండవక్త
సాటిరాజులెల్ల నీటువీడి నుతింప
మనియె వేంకటాఖ్య మహివిభుండు. 2

భావజ సముడగు నవ్విభు
దేవేరులు-మువ్వురమిత తేజముగల రా
జీవదళ నేత్రలెప్పుడు
సేవింపగ, మనియె నతడు చెదరని సిరులన్. 3

ఆద్య సుదతి సుబ్బమాంబయు మూడవ
యతివ దనరు రాజమాంబ యనగ
వారిమధ్య వెలసె వనజాక్షి "శ్రీలక్ష్మి
నరసమాంబ" బుధజనాళి! వాగడ.

ఆభవ్యచరిత! కీర్త్యారామమున కెంపు
నిగ్గు చల్లు గులాబి! మొగ్గయనగ
ఆధన్యురాలి! నిత్యామోద జలధిలో
శోభిల్లుచున్న కౌస్తుభ! మనంగ
ఆతల్లి ప్రాజ్ఞని నార్జించుకొని నిల్వ
పోసిన తపనీయ రాసి యనగ
ఆకంజదళనేత్ర! యనుపమ వాత్సల్య
సురవీధి వెలుగొందు మెఱపనంగ

శిథిలమెరుగని మన తెన్ను క్షేత్రమందు
కాలజలదంబు తన యశశ్శ్రీలు! గురియ
ఘనత కెక్కెను వేంకట కనకదుర్గ
సత్యనారాయణాఖ్య సుక్షాత్రవరుడు!

తర్పివ్వించె! పాంథు లుత్తమతోయమును గోళ్ల
కాసారములు! పెక్కు భాసురముగ
కట్టించె తనయూర కన్నీరువిడు జీర్ణ
దేవాలయము భక్తి తేట పడగ
ఆర్జించె వెలపోసి దార్జన్య రహితుడై
కలిగొట్ల యప్పేటఖండసిరుల

ఇచ్చెను పదివేల నీవి వెల్లడి కాఁగ
ప్రాజితంబైన కాలేజి కొఱకు
కళలఁ గులికించి సుకవుల గౌరవించి
4 పోషణము చేసె మృదుతర భాషణముల
దీనజన బాంధవుండనఁ దేజరిల్లి!
ఘనతకెక్కెను వేంకట కనకరాజు. 6

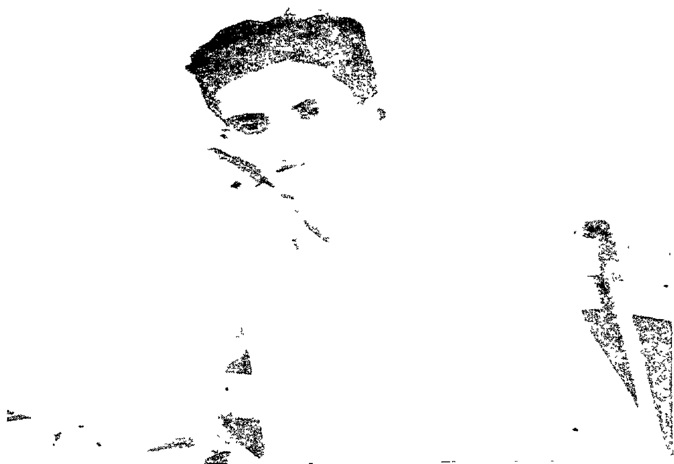
వాసిగాంచిన తెన్గు భాషామనీషుల!
కవితాబ్ధిలో! జల కంబులాడి
కమనీయమై మ్రోళ్ళ కరగించు గాయక
కంఠమాధుర్య! శుల్కమును బొంది
అతిమనోహరములై యలరారు సద్భావ!
వికశిత పుష్పమాలికలు! దాల్చి
సూరి బృందారకస్తూయ మానంబైన
లాలిత్యమయ- దుకూలము ధరించి
విడువ కనిశంబు మీరమ్య! వేశ్మ! మందు
5 గ్రాలుచుండిన సద్యశ! శ్రీలలామ!
నిష్కళంకమ్ముగా ధాత్రి నెగడు గాక
భవ్య గుణసాంద్ర! కనక భూపాలచంద్ర! 7

పా మ రు డ.

ఏ విధమైన శాస్త్రము- లో
కింతఁ జరింపని కర్షకుండ, ధా
త్రీవలయమ్ము నందు నిజ
తేజమునించిన కృష్ణరాయలే
దేవుని సత్కృపన్ తెనుగు
దేశమనంత యశోబ్ధి! దేల్చె, నా
శ్రీవిభు! సత్ప్రసాదమునఁ
జెప్పఁగ నేర్చితి కబ్బమిమ్మెయిన్.

వాసినిగన్న గొప్ప కవి
వర్యుల జేరక, యే స్వయం కృషిం
జేసి, కవిత్వ వారనిధి!
జేరెడి కబ్బపుటెళ్ళ నీదు నా
యాసము లెక్క జేయక శ్రీ
తావన తత్పరమ్మై యెసంగు వా
ణీ సతి, పాద పద్మముల
నేను స్పృశింప దలంచితిన్ మదిన్.

శ్రీ రమణీ! నివాస మయి
చెన్నెసలారెడి రత్నగర్భమై
నీరజజన్మ రాణి! కృప
నెంతో గడించిన ధీవిశాలమై

కృతికర్త:

పెన్మెత్స రాజంరాజు

శూరుల కాటపట్టనగ
శోభిలు! నాశ్రిత కల్పవల్లి! మా
భారత! మాతగొల్తు, నతి
భక్తిసతంబు కృతజ్ఞ బుద్ధినై! ౩

చి త్ర వా ణి

ఆం ధ్ర మా త.

ఏ సాధ్వి! "నన్నయ" హృత్సరోజమునుండి
పసనించె గౌతమీ! యిసుక మీఁద
ఏతల్లి! దీనయై "పోత నార్యుని" యింట
కన్నీరు విడచె దుఃఖంబు మీఱ
ఏనాతి! సత్కృపన్ "శ్రీనాథుఁడానాఁడు"
కంచు ఢక్కలగుండె చించ గలిగె
ఏముద్దరాలు! మాసీమలో "పెద్దన"
కలమున నవసుధన్ జిలికి మెఱసె
ఏ మహావాణి! బిడ్డల కేబదారు
అక్షరంబుల శోభతో! శిక్ష గఱపు
నట్టి! త్రైలోక్య పూజ్య! ఓ "ఆంధ్రమాత"!
కొనుము నీకిదె నాదు వందన శతంబు! 1

వేఁగిరాజుల యశోవీధులన్ తొలుదొల్త
తొలకరించిన నూత్న జలజగంధి!
వీరభద్రారెడ్డి విద్వత్సభాస్థలుల్
ప్రమదాబ్ధి ముంచిన విమల చరిత!

కృష్ణరాయని లసద్దేహాంతరంబుల
స్వేచ్ఛమై బెరిగిన మృగవిలోక!
మనుమసిద్ధి నృపాలు వననికుంజములందు
మురిసిన యందాల మెఱపుఁ దీవ!
నాల్గుకోటుల బిడ్డ లనారతంబు
కొలుచు చుండగ లేశము న్వాలితిలేక
ఆపదలు బాపిబ్రోచు ఓ "ఆంధ్రమాత"
కొనుమ నీకిదె నాదు వందనశతంబు. 2

భ ర త మా త.

సచ్చరిత్రనుమించు సగరమన్వాదులౌ
నృపవరేణ్యులగన్న నెలతమిన్న!
సత్యసంధుండు నాదిత్యవంశ్యుండైన
త్రైశంకుగాంచిన తలిరుబోఁడి!
రఘురాముఘనపాద రాజీవ భూరజో
పుంజంబుసోకిన, పూజ్యురాలు!
వ్యాసాదిసన్మునివరుల పూజాబ్ధిలో
మునిగి తేలినమేటి యనఘచరిత!
చెలగి! భాగీరథీ! సింధు! సలిలమందు
జలకమాడుచు ముదమందు లలిత దేహా!

భారతీయుల నట్టింట పారిజాత!
తరువునై యొప్పుచుండు మా "భరతమాత". 1

శతకోటివహుడైన ధృతిడయ్యో పోరాడు
కటుకువీరులగన్న సరసిజాక్షి!
సారెసారెకు సుధాధారలుగురియించు
కవికుమారులగన్న భవవిదూర!
మాతృభూమికి మై సమర్పింపవెఱువని
వీరకాంతలఁగన్న వెలదిమిన్న!
మునిగిన దేవత్వము నొసంగజాలిన
తీర్థాల వెలిగెడి ధీవిశాల
కోట్లకొలదిగ బిడ్డలు కుక్షినిముడ
లోకమాతలకెంతయో లోటుఁజూపి
ప్రమదవారాశి ఊర్మ్ములపై నటించు
ప్రథిత సౌభాగ్యదేవి మా భరతమాత! 2

స్థిరముగా, నీదుపెందురుముపై కుముదపు
మాలగానమర హిమాలయాద్రి!
బాలచంద్రుని! నోటుపఱచు నీఫాలాన
తిలకంబుగా ఢిల్లి తేజరిల్ల
తనువైన నీమధ్యతలమందు వజ్రాల
కమరుగా నమర న గ్గాతమియును
అరయు పల్లవకాంతి నపహసించెడి పాద
పంకజ వీధినై లంకయమర

మహితకాంచన రత్నసంపదలు మెఱయ
ఖనిజమయ లక్ష్మి! విపులశోభను ఘటింప
నిరతసౌభాగ్యదేవివై! వరలునీకు
పరిణుతిగావింతు సర్వదా! భరతమాత! 3

తు మ్మె ద.

చంటితనంబున నీవా
తుంటరి ముక్కంటి వైరితో! చెలిమిని, ని
ట్లుంటివి లేకుండిన, నీ
కంటెను, గాయకుఁడు జగతిఁగలడే భృంగా? 1

సరిగమాదులైన సప్తస్వరమ్ములు
చెప్పుకొంటివెచట చిన్ననాఁడు
నిపుణమతులు మెచ్చు నీ రాగజలధిలో
తనువు పులకరించె వనవిహారి. 2

సగముగవిచ్చు నవ్యసుమ
సారముగ్రోలి! ప్రహృష్ట చిత్తవై
వగపను మాటలేక మధుపా!
మునుపెచ్చటఁ జెప్పుకొంటి వీ
జిగిబిగి! ముద్దుపాటలు, ర
చించిన సత్కవులెవ్వరోకదా!

వగవులు కాదు నాపలుకు
నమ్ముము స్వాగతమంది పొమ్మదే! 3

గాలికిఁ దూగుచు న్మొగుల
కంటికి విందొనరించు, పూవు మూ
లాలికి కాన్పువేళ తగు
లాలనఁ జేసెడి మంత్రసానివై!
జాలివహించి వచ్చితివె?
చాలును నీదయ పల్కనేల, యీ
మేలున కిల్లు దోచుటలు
మెప్పగునే తలపోయ భృంగమా! 4

మునుపొకనాఁడు గోపికలు
మోహముచే! నల కృష్ణదేవు! పై
కినుకవహించి యుద్ధవుని
క్రేవను గృమ్మరుచున్న నీ చరి
త్రను, గడుదూరు వ్యాజమున
దద్దయు డెందము దాకబల్కు చో
ప్పును, వినఁ గౌతుకంబు మది
బొంగదొడంగె నిదేమి! భృంగమా! 5

ఆమొగలాయితాజి! నడ
యాడెడి జాజి గులాబితోటలో!
యామున! వీచికావళుల
యందను ఘుం ఘుమ రావముల్ లయ

ల్గా, మధురంపు గానరస
కాండను నేర్చితివేమొ, నేఁడు మా
భూములు చూడవచ్చితివె
పోఁ దరమే యిఁక నీకు భృంగమా ?
కాంచనమాల రామతిల
కమ్మనుగాన కళాప్రవీణలే
నంచు వచింతురందరి య
దార్థముఁజూచి యెఱింగితిన్ నిజ
మ్మెంచఁ దదీయ గాత్రము లో
కించుక యౌవన మేగినంత నే
దించుకపోవు నిట్టివగదే ?
మధుపంబ! మనుష్య గానముల్.
నమ్మకు నెచ్చలీ! కపట
నాటకముల్ విరచించు ధారుణిన్
బమ్మయె మోసపోవును, కృ
పారసమన్నది కానరాద, దే
తమ్ములు నేఁడు నీకిట వెతల్
ఘటియింప ముడుంగఁజొచ్చె, నో
తుమ్మెద? ప్రొద్దు గ్రుంకెడిని
దూరకుమందుఁ బ్రమాదమయ్యెడున్.
క్రమమున నీవు మాధవుని!
గానముఁజేయుచు శేషశయ్యపై

రమణినిఁగూడి కేళిమెయి
  రాజిలు నాతని బొడ్డుతమ్మిలో
ఘుమఘుమలాడు! తేనెలనుఁ
  గ్రోలెదె? నీకిదె వందనంబు, ఓ
సుమరసభోజి? నాకు మధు
  సూదనుఁజేరెడి త్రోవజూపవా! 9

చంద మామ.

మున్నీరుతనచెక్కు ముద్దాడ, మబ్బులో
  వద్దువద్దనిడాగు ముద్దుబాల!
ఇలకు వచ్చిననాఁడె తలయెక్కి శంభున
  కామోద మొనగూర్చు నట్టిబుడుత!
గగనవీధినిదాటి కనుఱెప్ప పాటులో
  పడమటిగిరిడాగు దుడుకుశిశువు!
జననమొందిన దాది చక్రవాకపు జంట!
  విడగొట్టునొక వింత వేటగాడు
కానరాడు మొన్న గగన కామినియింట
నిన్న నేఁడో చేరె కన్నగాడు
వీని తిందురెపుడొ వేలుపు లెఱుగండు
క్షయదినాలమాట చందమామ!

విద్య నేర్పిన గురువెలది! నెత్తుకపోయి
అపవాదు చెందియు నలరుఘనుడు!
నిజము వక్కాణించి నెరి విఘుంతుడుతోడ
వైరంబుగొన భయంపడని మేటి!
జారిణీ! జనితాత్మజన్మ! నన్వాయకర్త
గాఁ జేయ వెలువని గట్టిజోదు
యిరువదార్గురు భార్యలేడ్వ రోహిణిగూడి
శాపంబు సైచిన చతురబుద్ధి!
విరహిజనములఁ బీడించు కలికివాడు
జారచోరుల వెరపించు సాహసికుడు
సరసిజమ్ముల ముడిగించి మురియు మేటి
నిందకోర్చెడు బలుదంట చందమామ!

కవి.

అంతు తెలియని యీసృష్టియందు నిలచి
కాలపురుషుడు విసరు బొంగరముమీద
సామునెరపెడి గంభీర చతురమతివి
తవమెరుంగ వొకప్పుడో కవివరేణ్య!
ఆలమునందు, ప్రాణధన
మర్పణఁజేసి, స్వదేశమాత! కై

కూలిన వీర సోదరుల
కుక్షిని శాంతిరమన్ ఘటింపగా
జాలిన, తావకీన విల
సద్రచనాభర మాధురీస్రవం
తీ, లహరీ! పరంపరల
దేలగ నేరుతు రెట్లు? సోమరుల్. 2

లలితంపు రసశబ్ద జలరాశి పొంగార
రాజిల్లు! నాద్విజరాజు! నీవు
సకలశాసన శాస్త్ర సముదయంబు లిఖించి
మహిని శాసించు సామ్రాట్టు! నీవు
రమణీయ కావ్యకుంజముల గ్రుమ్మరుచు గీ
తముఁ బాడిరంజించు భ్రమర! మీవు
కమనీయలసదలంకారామ్ర శాఖపై
రుత మొనర్చెడి పరభృతము నీవు
కలికి నుడి కారమును దెల్పు చిలుక నీవు
త్యాగివై ప్రకృతినిగొల్చు యోగి నీవు
చావెఱుంగని సత్కావ్య జగతికెల్ల
పుడమిఱేడవు కవివరా! పుణ్యతనుడ! 3

కీకస సంతాన కీలాల వాహినీ
సంగతాభీలాజి! రంగమైన
తరులైన! గిరులైన! సరిదుత్కరములైన
ప్రకట బాడబ శిఖిజ్వాలలైన

అతిభయంకరములౌ నశనిపాతమ్ములైన
కంపప్రదక్షోణికంపమైన
స్ఫురితమదాంచిత ద్విరదమండలమైన
భయదకంఠీరవ ప్రకరమైన
నీ నిరంకుశ మృదులేఖనీ వరమ్ము
లెక్కడక జొచ్చి యారసి నిక్కవమును
బట్టి వెదజల్లు నీయశః పరిమళముల
సాటియున్నదె? నీదు వాగ్ధాటికెందు!

భూరి! భారతవర్ష! సారస్వతంబులో
శ్రీకారమేనాడు చెక్కినావో!
పరిభువరార్పితములౌ రత్నాలరాశితో
దొలి నెంతగా తులదూగినావో!
ముందుకెండకు మాడి మహి దున్ను కష్టజీ
వులపాట్ల నెంతగా దెలిపినావో!
భారతస్వాతంత్ర్య భద్రలబ్ధికి మ్రగ్గి
జాతీయకథ నెంత చాటినావో!
పద్మసంభవు నిల్లాలి! భవ్యకృపకు
భాజనమ్మవై యసామాన్య భంగి మెఱయు
నేర్చితివి యెవ్వరెన్నంగ నేర్తురయ్యా
యనుపమంబైన నీ దివ్య ప్రాజ్ఞమహస్సు!

స్వ ప్న ము.

వదనము వాడె తమ్మికదె
          వచ్చె వికాసము కైరవాళికిన్
చెదరిన వక్త్రశోభ మొయిఁ
          జేడ్పడు ప్రాక్కకుభాంగనామణీ!
హృదయము పల్లవించె, దివి
          నెంతయు ముట్టిన చీకటిం గరం
బదలిచి, నెట్టె రాజు! ధవ
          ళాంశుల నంబరవీధి జల్లుచున్. 1

భోజనముచేసి వెన్నెల రోజు రేయి
కలువలంజీరు పిల్లగాలులకు నులికి
తనువు పులకింప హాయిగా వినుచునుంటి
తమ్ముఁడెరిగించు ప్రేమ చూతమ్ము కథను. 2

కాలజీమూత! సంఘాతడోలులఁ బండి
          ప్రాగ్గాథలన్ బ్రేమ పలుకుకొనుచు
శశిమండలమున జ్యోత్స్నా పాన మొనరించు
          లేడితో ముచ్చట లాడుకొనుచు
కలమయూర మరాళముల నొప్పు నీహార
          శైలసీమ, పచారు సలుపుకొనుచు

మిన్నేటి మువ్వంపు తిన్నెలందు వియచ్చ
　　రాంగనాస్నేహంబు లందుకొనుచు
పరగ చుక్కలచెండ్లతో బంతులాడి
కడకుఁ జచ్చి సురత్వంబుగనిన మిథున
చరితమాలింప జెప్పలు బరువుదోచె
నిద్దురమ్మకు నేనన్న ముద్దుసుండి! 3

ఏమనిచెప్పనేర్తు మహి
　　నెంతయు నొక్కట ప్రింగజాలు బల్
భూముకు నిద్రనన్నలమ
　　పార్లక మూల్గకయుల్లె నన్ను నే
నే మరువంగ గాంచి నిదు
　　రింపుచు గుట్టిడుచున్న యంత నా
సోమరిపోతు డెందమునఁ
　　జూడబడెన్ గలయో! యదార్థమో! 4

పాటలకాంతులీను ముఖ
　　పద్మము, పూర్ణశశాంకు తేజమున్
గీటడగించు లేనగవు
　　కేరుచు దిమ్మరు తేంట్ల కెంతయు
నోటమిగూర్చు వేణియును
　　నొప్పెడి సారసనేత్ర! యెవ్వరో!
నీటుగవచ్చి కట్టెదుట
　　నిల్చెను భూరి కృపాసముద్రయై. 5

నిలువుటద్దమ్ము చెక్కుతోఁ జెలిమిచేయ
కర్ణకుండలరుచి చుట్టు గ్రమ్ముకొనగ
ప్రాకటంపు త్రివర్ణపతాక మెగుర
చేత ధరియించి తోచె నా చిగురుఁబోఁడి. 6

సరగున లేచి యామె పద
సారసముల్ తలసోఁక మ్రొక్కు సన్
గరములు చాచి యెత్తి కొడు
కా! యని యవ్వనజాక్షి! బల్కె భా
సురమగు ప్రేమవారినిధి
జొచ్చి సుఖించు ప్రశాంతజీవులన్
సొరిదికలంచి మాపు వర
శుల్కములారసి యింక నిద్రయే ! 7

పెద్దపిశాచి యద్ది విను
పెండిలిశబ్దపు వాస్తవార్థమున్
బ్రద్దలుచేసి గేస్తులకుఁ
బాటిలజేయు ననేకబాధలన్
నిద్దురవేళయే తనయ
నేను సమస్త వసుంధరాస్థలిన్
బెద్దను 'భారతాంబ' యని
పిల్తురు కోట్లకొలంది మానవుల్. 8

మానవకన్యల నేచగ
పూనిన యీశుల్కవిధిని బారిగొనలేకే

పల్లవులే మహాబలిపురంబున శిల్ప
కళకు జీవముపోయఁ గన్ననాఁడు
భారతావని దక్షిణాపథమునందు
నర్మదా! గౌతమీ! ముఖ్యనదులమధ్య
ననిమిషత్వంబుగని వెలింగిన, తెనుంగు
నృపవరేణ్యుల! విభవంబు! లెరుగరావె? 1

శ్రీకాకుళమ్ములో లోకరక్షకుడైన
ఆంధ్రదేవు మహత్వ మాత్మదలవ
పలనాటిశిలలలో విలయమంది వెలుంగు
బాలచంద్రుని చేతిబాకు నరయ
అమరావతీక్షేత్రి మందొప్పు పాషాణ
శిల్పనైపుణ్యంపు శ్రీగనంగ
ప్రతినగైకొని వైరివక్షంబు చెండిన
వెలమ బెబ్బులి యశఃకలనమెన్న
కొండవీటిని నలరు నుద్దండులైన
రెడ్డిరాజుల శూరత లెడదఁదలుప
ననిమిషత్వమ్ముగని వెలింగిన తెనుంగు
నృపవరేణ్యుల విభవంబు లెరుగరావె. 2

తపనీయగర్భునే! తల్లడింపగజేయు
పండితాస్యమునుండి బరగినట్టి
పలుదెరంగుల గద్యపద్య కావ్యములందు
నమృతంబు చిలికించి యలరునట్టి

నాల్గురీతులెఱింగి, నవరసంబులగుప్పు
కవిపుంగవులఁ గాంచ గలిగినట్టి
పృథుబలోపేతులౌ పృథ్వీపతులచేత
సమితాదరంబుల నందినట్టి
ఆమ్రపల్లవ మృదులమ్ములైనయట్టి
అక్షయమ్ములు స్తుత్యమ్ము లైనయట్టి
ఆంధ్ర వాఙ్మయ సత్కృతు లరసిచూడ
తెనుఁగురాజుల సత్కీర్తి తేటపడదె. 3

నే తా జీ.

తెగువను భారత! భామిని
వగఁదీర్పగ నాంగ్లవీరవక్షమ్ములలో
తెగఁ బేల్ ఫిరంగివగు ఓ
జగజట్టీ! బోసువీర! స్వాగతమయ్యా! 1

గ్రిహారా జ స్తమయంబు నందని, మహో
రాజ్యంబె యల్లాడ, నీ
సహజంబైన యుదారశక్తి దెలియ
న్జైహిందు రావంబదే
అహహా! నింగికి నేలకంటెను కరో
రాంగ్లేయ యూథాల, ని

స్పృహలుంగా నొనరించి ప్రాన్పరచెఁ గా
దే? యద్ది బోసుప్రభూ! 2

సాహంకారత నాంగ్లరాక్షసులపై
నస్త్రాగ్ని వర్షించి, త
ద్వ్యూహంబు ల్నురుమాడి నెమ్మనము నం
దుత్సాహముప్పొంగ, దా
సోహంబుల్ గొనుసట్టి శౌర్యనిధివా
శూరుండవో ధీర! సం
దేహంబేల! సుభాషు నిల్పుము భవ
ద్విఖ్యాతి సుస్థాయిగన్. 3

కయ్యములోని శూరతను
గాంచి వరించి దివంబునందు, నే
త్రొయ్యలి, తావకీనమగు
దుర్లభ సంగతి నందగాంచి య
క్షయ్య సుఖైక సంపదల
క్రందనమించి గడున్ గృతార్థగా
నయ్యెనొ, యప్సరస్సరసి
జాక్షుల యందసమాన భాగ్యయై. 4

ఏ వేళ నీముద్దు మోవియంచుననుండి
జారెనో "జై హిందు" శబ్దమిలకు
హేమప్రసూనాల నేతల్లియర్పించి
కడుపుచల్లగ నిన్నుఁ గాంచగనెనొ

ఏశుభాహమున సృష్టించెనో విధి తాను
భాగ్యాక్షరములు నీఫాలమందు
ఏతపమ్మొనరించి యింత శాశ్వతకీర్తి
సంపాదనము చేయఁ జాలినావొ
భారతప్రజలాచంద్రతారకముగ!
స్మరణఁజేతురు “జై హిందు” శబ్దమదిగొ
చేయుచున్నారు చేసిరి చేయగలరు
స్వాగతమ్మిదె గొమ్ము సుభాషు వీర! 5

కృషీవలుఁడు.

ఎండయు వాన సీతనక
యింతయు నార్తిని లెక్కచేయకే
మెండగు సైరణన్మెలగి
మేదిని దున్నుచు దేవు సత్కృపన్
పండినపంటయే పరమ
భాగ్యముగా దలపోతువీవు, బ్ర
హ్మాండమునందు నీకుఁ గలరా తుల
యింక కృషీవలోత్తమా! 1

న్యాయివి! దేశబంధుడవు!
నమ్మితివీ ధరణీతలంబునే

వేయివిధంబులన్వేదుక
విశ్వమునందలి మానవాళిలో
హాయిగ, నీదుజీవనమె
యన్నివిధంబుల లెస్సయౌరాజువిూ?
నీయడనే వసించుగద
నిచ్చలు నిస్తుల శాంతిసంపదల్. 2

వారిజనాభు నగ్రజుడె!
పట్టె హలమ్ము కుతూహలమ్ముతో
తారకనాథశేఖరుడె
తత్తడిగాగొని గిత్తనిట్టె, నీ
వారయ వానిరెంటిని స
హాయముగాగొని జీవితమ్ము, స్వే
చ్ఛారతి వెళ్ళబుచ్చెదవు
శాంతమనస్కుడవై కృషీవలా! 3

వేలకొలందిగా మిగుల
విత్తముగూర్చిన మేటులు న్మహీ
పాలనచేయు రాజులను
పండితులున్మరి తక్కువారు, నీ
కేలి క్రియాఫలమ్మయిన
గింజబలమ్మున నిల్వనేర్చిరో
హాలిక? ప్రాణరక్షకుడ
వన్నను నీవకదయ్య! యెన్నగన్. 4

ఇంక ననేకభంగులను
పృథ్వి గరం బుపకారివైన, నీ
వంకకుచేరి కష్టములు
బాపెడివారొకరేని లేరు, గో
త్రాంకమునందు రూఢమగు
నంకురపాళియె సంతుగాఁగ, ని
శ్శంక సుఖైక జీవనతఁ సాగుదు
వయ్య కృషీవలోత్తమా! 5

అశ్రుతర్పణము.

హాయిగ తెన్గుతల్లి వన
మందుఁ జిగిర్చిన గున్నమావిపై
కూయుచునున్న ఆపికపు
కోమల రాగసుధా స్రవంతిలోఁ
జేయిడ, చిక్కె నా కహహ
శ్రీయుతుడై యలరారు మేఁటి, నా
రాయణ రాజరత్న మకటా!
మదభాగ్యతఁ జేరె స్వర్గమున్. 1

పెద్దల పిన్నల స్గృహిణి వీడి
చెరన్ బడియున్న వేళలో

ముద్దు కుమారి రోగమున
మూల్గుట దా విని, సంచలింప బో
కద్దిర, దీక్షపై మనసు
హత్తగ జేసి స్వదేశ దాస్యమున్
రద్దొనరింప దేహమును
రాల్చిన భక్తుడు! కానరాడుగా. 2

బాహుబలాన! కౌరవుల
పాండవమధ్యము జేకినట్లు, బల్
సాహస తేజముల్ మెఱయఁ
జాగుచు నాంగ్లుల దా నెదిర్చి, స
న్నాహముతోడి వ్యూహముల
నంతముగా ఘటియించి యొంచి, మేల్
బాహుజతా ప్రతిష్ఠ నిలు
పంగనె, నాంధ్రకుమారు డద్దిరా! 3

దండన్ శ్రీయుత పెద్దిరాజు నిలువ
న్దర్పంబు రెట్టింపగా
గాండీవమ్మును దాను గైకొని వచః
కాండమ్ములన్ గుప్పుచో
గుండెల్ జెండెడి దేవదత్తమది గ
గ్గోల్ బెట్టగా ద్రోహి యొ
క్కండున్, నిల్వక పారెనంచు విని యా
గాంధే ప్రమోదించెరా! 4

స్వసుఖమ్ము త్యజియించి, జాతీయతను జాటు
సత్యాగ్రహము గొన్న సాహసికుడు
గాంధి దేవుని జిహ్వ! కదలించి సర్దారు
బిరుదంబు గైకొన్న, వీరవరుడు
ఎండ తాకినగందు, మృదు దేహమును, దేశ
మాత కర్పించిన, మహితయశుడు
దీనులన్ బతితులన్ దేర్చి కాచుటయందు
అమర ద్రుమముబోలు, త్యాగమూర్తి!
పుడమి గుర్తించిన సత్యంబు విడువనట్టి
అపర త్రైశంఖుడన నొప్పు నమల యశుడు
దండు వంశామృతాబ్ధి సుధాకరుండు.
తప్పిపోయెను గాంధితో చెప్పినారె? 5

మురుపుం దెన్గు సవిత్రికీ గలుగునా
ముత్యాల హారంబులోఁ
దరళంబో యన నొప్పి దిక్కుల య
శోధామం బురన్ బోతె, బా
పురె! నారాయణరాజ! తల్లిని శుగం
భోరాశిలో ముంచి యె
క్కరణిన్ మాకును నింక దల్లికిని క
ల్గంనేర్చు నాశ్వాసముల్. 6

పరదారన్న పదమ్ము లోకమున, నా
చంద్రార్కమున్ నీవు, సు

స్థిరతన్ భాసిలజేసి నాడవు, యశః
శ్రీ యన్న నీదేగదా!
వర నారాయణరాజ మమ్మిచటనే
వర్జించి స్వర్గమ్ములో
దిరుగంబోయితె? యిట్టి చేతకు భవ
ద్ధీ యెట్టు లొప్పెంజుమీ? 7

భీతి యొకింత లేక మును
భీమబలాఢ్యులు పూర్ణతేజు, లీ
ఖ్యాతలి నెందరెందరో ప్రశస్త
గుణుల్ మనినారుగాని దా
భూతిని వీడి దాస్యమున
మూల్గెడి భారతమాత నోమ, నీ
భాతిని దేహమిచ్చి కడు
భాసిలగన్న మహాత్ముడుండెనే! 8

గోదావరీ నదీ! కూలవీథు లయందు
దేశోన్నతిని నాటి దిద్దినావు
అనివార్యమైన సత్యాగ్రహాహవమందు
చిక్కనౌ రుధిరమ్ము జిలికినావు
పంచ భౌతికమైన పంజరంబును పాడు
చెఱసాల కాహుతిఁ జేసినావు
అనుదినంబును, లుప్తమగు నాయువే ఘోర
మృత్యుదేవత పాల వేసినావు

నెలకు నూర్లాది వరహాల, నెఱి నొసంగు
వేతనము రోసి నీవు బల్ పూతవృత్తి
చల్లగా వెల్గు మా తెన్గు తల్లి కీర్తి
రాణకెక్కించి నావు! నారాయణేంద్ర! 9

కో కి ల.

ఆలు దివి కేఁగినంత! కొన్నాళ్ళు లేడ్చి
మరల పెండ్లాడినట్టి శంకరులసంగ
శైశిరపువేళ, శ్రీఁబాసి స్థాణులయ్యు
మరలఁ జిగురించెఁ దరువులామని ఘటింప. 1

వ్రాలె ప్రతీచి కకుబ్భగ
 వానుఁడు మల్లెలఁజేరి తుమ్మెదల్
కేళిని బాడ జొచ్చె మృదు
 గీతము, వీవదొడంగె మెల్ల లే
గాలి పరంపరల్ వనజ
 కాండము లెల్లముడుంగ జొచ్చె, న
బ్బాల! రసాల! పల్లవ వి
 భామయ సంధ్యమెలంగ సంధ్యతోన్. 2

కుందనపు! తమ్మి పూవుల కొలని కెలన
రమ్యకిసలయ రుచితోడ రాణగాంచి

చెన్నమీఱెడి మా మావిగున్నమీఁద
పాడుచుంటివె? కోకిలా! ప్రణయగీతి! 3

కానగరావు; చిన్కువడు
కాలము దాట్టి, వసంతమాలి రాఁ
బూనెడుదాక, నీదు రుతమున్
వినఁగోరెడి మమ్ము వీడి పో
నౌనె, పరస్థలంబుల కహో!
పికరాజమ! నీకు, నీ లస
ద్గాన సుధాబ్ధినేరి, మును
గంగ నొనర్చితి వింతకాలమున్? 4

ఏ యే నదులన్ గంటివి?
ఏ యే గిరులెక్కఁగంటి? వేయే వనులన్
దీయని ఫలములు మెసవితి?
వాయూ వింతలను దెల్పుమమ్మా పికమా? 5

మందహాసంబు మోమున చిందులాడ
భవ్యమైనట్టి! శ్రీసాహి! పాన్పుమధ్య
స్ఫురిత రుచియైన కమలతో సరసమాడు
తాపసార్చితు గంటె మోదంబుతోడ. 6

శూలము చేతఁబూని రణ
శూరతఁ జాటుచు వెండి కొండపై
కాలగళుండు గౌరి సను
ఖమ్మున నృత్యము సల్పువేళ, త

తేనెౌళి వనప్రసూన - వితతీ
సురభీకృత వాత పోతముల్
పేలగ! నీకు స్వాగతము
లిచ్చెనటంచుఁ దలంతు కోకిలా! 7

అంబరచుంబియైన రజ
తాద్రిని గాంచిన ధన్యురాల! వా
యంబిక నిన్ను గాంచి కరు
ణారస ముట్టిపడంగ, బల్కెనా
డంబగు నీదుపాట పరి
టంబుగ, దా చెవియొగ్గి విన్నదా?
శంబర వైరిహంతకుడు
స్వాగతమిచ్చెనె? నీకు కోకిలా! 8

అందముచిందులాడ నయ
నాబ్జములన్ వికసింపజేయు, ఆ
నందనకాననంబు గనినావె?
పులోమజనాథు చెంగటన్
చందనసౌరభంపుఁ బన
జాలెడిగానము సల్పినావె, యా
నందముతోడ నమ్మఘవుఁ
డంకముఁజేర్చెనె! నిన్ను కోకిలా! 9

మందమారుత మాకల్ప మహిజపుష్ప
సరససౌరభ మెదజల్లు సభను వేల్పు

నాగవాసము నీచుట్టు మూగిపేమి
పగవహింపగలేదుగా! పక్షిరాజ! 10

పెద్దవాడై లేత ముద్దియంబెండ్లాడి!
సుఖియింపుచుండెనా? సురగురుండు
తన వాహనంపు బాంధవుల మాంసము ప్రజల్
దినఁ జూచుచుండెనా! త్రినయనుండు
తన సృష్టిలో నైక్యతత్వంబుఁ గనరామిఁ
గన్నీరునించెనా కమలసూతి
భరతఖండము రక్తపాతమ్మునన్దోగ
శయనించియుండునా చక్రపాణి
సురుచిరంబైన భారత శోభకెల్ల
కారణంబైన కన్యకా వారమునకు
పాశమననొప్పు వరశుల్క బాధ గూర్చి
బాదరాయణుడేమనె పరభృతంబ ? 11

ఆషాఢంబు ఘటిల్ల మబ్బుగమిలో
వ్యాలీనమా మేనితో
పూషాధ్వంబును, బట్టిపోయితివె? యో
భూమిన్ గనంగోరియో!
దోషంబౌగద నీ చిరాప్తుల మమున్
దూలించి యెందో చనన్
పాషాణాలు గరంగ వెండి మముఁ దే
ర్చన్వచ్చితే పాటలన్. 12

పూనిక మీర దేశములఁ
బూర్తిగఁ జూచిన, మేటివీవహో!
గానవిశారదా! పికమ
కంటివె, యాసురలోక సన్నుతం
బైన, హిమక్షితీంద్రమును!
నభ్భరతావని! వేణిమాలికన్
మానక తెల్పుమందు గల
మంచి విశేషములెల్ల కోకిలా! 13

ఆ శైలరాజమీ! యఖిల భారతధాత్రి
కంగరక్షగ కట్టిన ట్టికోట!
ఆ నగంబే! పూర్వమంబికానాథుని
చారువైవాహి కోత్సవపు వేది
ఆ కొండయే మానసాకాసమూహాల
రమణీయ మహిత స్వారాజ్యసీమ
ఆ గ్రావమే తూర్పుటబ్ధి ఇల్లాలికి
ముద్దుముచ్చటఁ దీర్చు పుట్టినిల్లు
కనగ నమ్మహాద్రి గర్భంపుచలువకే
మంటిపెల్లపసిడిపంట లొాసగు
అమ్మహానగంబు నరయు భాగ్యము నీకు
వరలియున్న ధన్యచరితవీవె. 14

చిదిమినపాలుగారు నును
చెక్కులతోడ, గులాబిపూలబో

ల్బెదవుల కెంపుతోడ సుర
వేశ్యలు బాలకురంగలోచనల్
మృదుల శిలాప్రదేశముల
మేళముసల్పెడివేళ నేగి, స
మ్మదమున, వారి రాగరస
మాధురి! గ్రుంగితివమ్మ కోకిలా! 15

సంగర రంగ మం దసమ
సాహసమున్వెదజల్లు నైరి, మా
తంగ, వినాశ కేసరు లు
దారులు, నా రసపుత్రు లిండియా
దొంగతురుష్క సంతతులఁ
దోలిన భూములు కాంచి వచ్చుచో
గంగనుకంటివే ప్రబల
కౌతుకముప్పతిలంగ కోకిలా! 16

పదియు నెన్మిదిమార్లు బాహాబలప్రౌఢి
గోరీనడంచిన సార గుణుఁడు
ప్రజలు జేజేపెట్ట ప్రబలుడై మనఢిల్లి
సింహాసనస్థుడౌ సింహబలుఁడు
క్ష్మాభృత్కులాంబోధి సంఘుంబు వెలుగంద
జగతినేలిన మహాసాహసికుఁడు
అఖిల భారతఖండ మానందసుధ గ్రోల
వెలుపడంచిన మహావీరవరుఁడు

జడుఁడు నీచుండు నగు జయచంద్రు నెదిరి
ప్రేమజవరాలి సంయుక్త బెండ్లియాడి
వీరస్వర్గంబుగొన్న పృథ్వీప్రభుండు
గరిమనేలిన భూములఁగంటె? పికమ! 17

భంగములేని యీభువన
భాగమునం దసమాన భావము
త్తుంగ తరంగ మాలయున,
తోయజ జన్మునిరాణి! కొప్పులో
నంగల రత్నహారమన!
నల్వయియొప్పెడి వాక్ప్రసంగు, మా
వంగకవిన్ రవీంద్రు గని
వచ్చితివే పికరాజ చేర్మితోన్! 18

భారత వారిజాక్ష్యళిక
భాగమునం దెసలారు మేలి, సిం
ధూరపుబొట్టు! ఢిల్లిపురి ?
త్రొక్కితె, తత్పురికింతదవ్వునన్
శ్రీరమణీనివాసమయి
సింధునదీ తటవీథినొప్పు కా
శ్మీరమునందు, గంటివటె
చిత్తమురంజిలజేయు దృశ్యముల్. 19

అది భూలోకపుస్వర్గసీమ, కనినా
వా? యందుసమ్మోదివై

హృదయేశుం గననేగు సింధుసతి, ని
న్నేమైన లాలించెనా ?
పదిలమ్మంచును బుజ్జగించెనుగదా !
పక్షీంద్ర యాసీమలో
మదిరాపాన తురుష్కవాహినుల దు
ర్మార్గమ్ము చల్లారదా ? 20

ఏ దివ్యగుణసింధు! విలపుట్ట భారత
తరుణికి గర్భసంతాపమడగె
ఏ మహాత్ముని! నవ్వుమోములోపల విశ్వ
సోదర భావనాశోభ మెఱసె
ఏ పుణ్యపూరుషు! వీక్షించినంతనే
అంటుదోషంబు, దా నడగిపోయె
ఏ సత్వసాగరు! హృదయశైలమునుండి
శాంతిస్రవంతులీ, జగతిఁ బారె
ఎవనినామంబు సర్వదా అవనియందు
భరత భాగ్యవిధాత!నాఁ బ్రణుతికెక్క
నట్టిదేవుండు! పిస్తోలు హాతినిఁబడుట
అరసితే పిక కన్నీరువరదఁగట్ట. 21

ఆతనిభక్తురా లోకతె
అబ్జుని బింబతలాంతరంబునన్
రాతిరియున్ బవల్ విధివి
రామముఁ జెందక యొక్కరాట్నమున్

చేతనుబట్టి మోదమునఁ
జేయుచున్నది పట్టునూలు, త
ద్రీతిని కంటివే పికవరిష్ఠము!
పున్నమనాఁటి వెన్నెలన్. 22

మొగలాయివంశ, సముదాగ్రిజ్యుడైన షా
జాను నౌదార్యంపు సాహసంబు
అసమసౌందర్యంపుఁ బస రతీఁ తి నోంచు
మహిత ముంటాజి సమాధిశిలము
ఖండపంచకము నందుండు ప్రాకట మహా
వైచిత్రు లేడింట ప్రథమకత్య్య
చంద్రికాంతోఫల సౌరులో లీనమౌ
భరత శిల్పి వికాసప్రబలజ్యోతి
జాజి విరజాజులను బోలు తేజమెసగ
వందలేండ్లేగ ప్రాయంబువ్రాలకుండ
హాయిలు నొలికించు శ్రీల సముచ్ఛ్రయంబు
తాజమహలున గంటె మోదంబుతోడ. 23

నర్మదా గౌతమీ ముఖ్య నదుల మధ్య
అనిశము వెల్గుచున్న మా ఆంధ్రమాత!
గర్భమున బుట్టితివి యింక నిర్భయముగ
జగతి వెద చిమ్మ లెమ్మ మా శౌర్యరసము. 24

సప్త బాహులు విచ్చి, జలధి నాథుని గుచ్చి
కౌగలించి సుఖించు కమలగంధి!

పడమటి గిరులందు ప్రభవించి మా తెన్గు
భూములన్ దిరుగు నంభోవధూటి!
భద్రాద్రి రఘురాము, పాదాబ్జరజ మును
మౌళిపై దాల్చు నిర్మల చరిత్ర!
వాల్మీకిముని రచించి భారతంబును బల్క
భక్తితో వినగన్న పావనాత్మ!
కలుషములు వాయ నెల్ల పుష్కరములందు
మనుజసంతతి పూజింప దనరు నట్టి
పావన విశాలగౌతమీ భద్రకీర్తి
అరసితే కోకిలా పాప మణగిపోవ. 25

ధీరుడై! చిర యశస్స్ఫారుడై! అనమాన
శూరుడై! శతకోటి! దారుడగుచు
దాతయై! భవననిర్మాతయై! భూసతీ
నేతయై! వరధనోపేతు డగుచు
మదనుడై! రజనీశ వదనుడై! భాస్వర
ద్రదనుడై! సుగుణైక సదనుడగుచు
పూతుడై సత్కళా ప్రీతుడై! భువనవి
ఖ్యాతుడై! దుర్దాంత కేతుడగుచు
తెనుగు పొలమున సెనలేని ఘనత కెక్కి
ఆంధ్ర భోజుండనగ, ఖ్యాతినంది నట్టి
కృష్ణరాయల ఘన సభా గృహాతలమ్ము
విజయనగరాన గంటివే! పికవరేణ్య! 26

అల పలనాటి ఘోరరణ
మందలి వీరము దేఖ యూధమున్!
గలచిన, బాలచంద్రముల
కైదువు వాడి యడంగనేమి, త
త్తలముల బాలచంద్ర భట
తల్లజు శౌర్యమయాగ్ని నేటికిన్
జిలుకుచు నుండకున్నె పెను
జిహ్వాలు విచ్చుడి భీకరార్చులన్. 27

పోటరి కాకతీయ కుల
భూషుడు రుద్రినముండు వీరుల
న్మేటి, ప్రతాపరుద్రి ధర
ణీతల నాథుడు! మ్లేచ్ఛ తుగ్లకున్
గీటడగించినట్టి, నృప
కేసరి తద్విభుకంటి కెంపు, మ్లే
చ్ఛాటవిపాలి దావమయి
యారక వెల్గుట గంటె కోకిలా! 28

పరికించితే! కొండపల్లి భూముల నాటు
వడ్డ వేమకవీంద్రు భవ్యకీర్తి!
కనుగొంటివే! పూత గౌతమీతటి నేడు
విదితమా చాళుక్య విభులకీవి
వీక్షించితే! కొండవీటి రాజులు కూలి
పడినట్టి కత్తుల బావిలోతు

దరిశించితే! మాధవవర్మ కథఁజాట
జాలు నా కనకదుర్గాలయంబు
భువన సన్నుత శిల్ప నైపుణ్యమునకు
నిలయమై పల్లవాన్వయ నృపవరేణ్య
పాలితంబగు నమ్మహా బలిపురంపు
వీధులం జూచి వచ్చితే పికవరేణ్య! 29

తలచు కొలది గుండె తల్లడిల్ల దొడంగె
ఆంధ్ర! నన్మహామున కంతు గలదె
మరువదరమె నీదు, చిరతర స్నేహంబు
ముచ్చటింతు రేపు వచ్చి పికమ! 30

కూలి.

కాలమహా వాహినిలో
దూలుచు దరిఁజేరలేక తోరపు దాల్మిన్
చాల నుదారతమను నినుఁ
బోలుదురే, ఎవ్వరైన భూస్థలి కూలీ? 1

తూరుపుకొండఁ గెంపు జిగిఁ
దోపగ, మోకళులార్చు చుండగా
నీరజవార! గర్భ బిల
నిర్గతమై యళిపిండు వెల్వలం

బారెడు వేళ, మేలుకొని
భారత పుత్రిక, నీవు కడుపు క
క్కూఱరితిచేత నేగెదవు
కూలికి! జాలియగున్ నినుంగనన్. 2

కట్టగ గుడ్డలేక కడ
గండ్లకు లోనయికుందు గాంచు, నీ
దిట్టపుగుండెలో నుబికి
తేలెడి భావములెన్నియో గదా!
పొట్టకు బట్టకింత సరి
పోవని కూలిని జీవిత మ్మొటో
గుట్టుగ వెళ్ళబుచ్చెదవు
కూలి? భవత్త్వము కెవ్వడయ్యెడున్. 3

వేదండమును బట్టి, మోది కూల్పగ జాలు
బలము నమ్రతయును, బయలు పడగ
ఎండకొండయు నాక యెట్టి వేళలఁ గూడ
కాయంబు శ్రమకు నగ్గమ్ముకాగ
ధారయై నెమ్మేన, గారెడు చెమటలో
శాంతస్వభావంబు స్పష్టపడగ
ఉదయ మందినదాది, పదిరెండు గంటలు
తనువు దాపక నెల్ల పనులొనర్చి
ప్రతి దినంబిట్లు శక్తి నర్పణము జేసి
కూలి బత్తెంబుతో రేయి కొంపజేరి

పొట్టనిండని కూలికే పొంగి పోయి
యుపవసింపుచు, ముదమందు 'యోగివోయి!' 4

పల్లెటూరు.

చక్కని యీసృష్టి! జవరాలి! యొడినుండి
    ఆరు ఋతువుల యందు నాడుబాల!
కష్టించి సర్వదా, సృష్టి కాధారమై
    యలరారు కృషిక దేవాలయంబు!
ఆకటన్ గుమిలియు నలసత్వమును చాటు
    ననదయా కూలి యోగాశ్రమంబు
సువిధేయతో పఘ్న సుస్థిరంబైన పా
    తివ్రత్యవల్లి వర్ధిల్లు వనము
వివిధ పశుసంతతుల పెంపు వెలయుతావు
జగతిఁ బోషించు సకలసస్యముల తావు
భవ్య ఫలపుష్పపత్రి సంపదల ప్రోవు
పల్లెయే! భారతాంబకు పాడి యావు. 1

ప్రాకిన మల్లె ద్రాక్షలత
    పందిరిక్రిందను ముచ్చటింపుచున్
గోకిల గొంతు గుట్టెరిగి
    కోమల గాత్రము లెత్తి పాడుచున్

నాక విభూతినైన గణ
నంబొనరింపక హృష్ట చిత్తులై
రాకల పోకలన్ మనసు
రంజిల జేతురు పల్లెబాలకుల్. 2

శ్రవణ సుభగమ్ముగా, నూపురములు మ్రోయ
అంబుపూరిత ఘటము లొయ్యన వహించి
వన్నెలొలికించు కాపుల కన్నెలెపుడు
నీరు గొని పోదురొయ్యారమూరి మెఱయ. 3

గాలికి తూగుచున్ నయన
కౌతుకమొప్పు జెలంగు పూలపై
వ్రాలెడి, తేంట్ల రాగమయ
రావములున్ విధి సృష్టి చాతురీ
లీలలు మెచ్చుచున్ ప్రకృతి
లీనమనోజ్ఞతలన్ లిఖింపుచున్
కాలముపుచ్చు సత్కవుల
గంటము లెప్పుడు పల్లెటూరులన్. 4

కదలించి నవసుమకాండమ్ములన్ బట్టి
శ్వాసనుండు వ్యాహాళి సలుపువేళ
సరసిజాప్తునిఁ బొంద మురియు సంధ్యాకాంత
పట్టుమోముగ చీరఁ గట్టువేళ
తమ్మి తేనెల గ్రోలు తుమ్మెద చోరుల
వంచింప రేఖలు పొంచువేళ

దుగ్ధముల్ చేపొంది, తోఁణుకాడ వనినుండి
పశులింటిమొగములై పఱచువేళ
కోకనదములు వికసించి కులుకువేళ
శకున జాలమ్ము గూండ్లకు చనెడువేళ
కన్నుదోయికి పండువు కలుగఁ జేయు
పల్లెసొగసును వర్ణింప వశమె యెందు. 5

బాపూజీ పూజాపుష్పములు.

శ్రీరాసి కాకరం బయి
భూరి యశోజ్యోత్స్న లెసగ! పొలుపారెడి, యీ
భారత ధారుణి! బుట్టిన
నారాయణదేవ! బ్రోవు నమ్మితి గాంధీ! 1

కొందరు నిను హరియందురు
కొందరు బుద్ధుండు మఱి భగుండందురు, క్రీ
స్తందురు కొందరు! మఱి, దా
మెందరు యేమన్న దైవమీవే! గాంధీ. 2

పుట్టితివి పోరుబందరు
పట్టణమున భరత దాస్యబంధము విడిపో
నెట్టితివి, యాంగ్లప్రముఖుల
కట్టితివ మ్ముతుకగుడ్డ ఘనముగ గాంధీ! 3

మాతచిరునాఁటి బోధలు
గీతగ పాటించి అసమకృపమీఱ నహిం
సాతత్వమెఱిగి నడచిన
పూతాత్మా! కృపను మమ్ముఁబ్రోవుము గాంధీ! 4

చిలుకలు కోరును తీయని
ఫలములు, జలజములు గోరు భాస్కరురాకన్
కలహంసగోరు బిసమును
తలతుము నీదయను మేము తద్గతిగాంధీ ! 5

కోటలు పేటలుగూల్చెడి
ఆటంబాంబుల మదంబు లడచి, నుతంబౌ
రాటంపు రమ్యరుచితో
నాటితివి త్రివర్ణకేతనమ్మును గాంధీ ! 6

కోటుల నార్జించిన యా
మేటుల లాంక్షైరుమిల్లు మిటమిటలుడుగన్
నీటగు ఖద్దరుబట్టలు
పాటిలగాఁ జేసినట్టి బ్రహ్మవు గాంధీ! 7

స్రష్టవొ! యీజగమెల్లను
సృష్టించి, యెరుంగడయ్యె చెల్మిఁఘటింపన్
స్పష్టముగ నహింసామృత
వృష్టిని గురియించి వెలయు విధివో గాంధీ ! 8

కడు ఘోరదాస్యవాహిని
సుడులంబడి తెఱవులేక స్రుక్కెడి యీ మా
కడగండ్లుబాప భూస్థలి
బొడమిన దేవుడవు మమ్ముబ్రోవుము గాంధీ! 9

దరిజేర జనులు రోసెడి
హరిజనసోదరుల దైన్యమడగించిన, త్వ
త్కరుణామృతమయ హృదయము
వరదా స్మరణింతు! విబుధవందిత ! గాంధీ ! 10

సర్వ మపర్వం బెఱుఁగక
గర్వించి చరించు ఘోర కఠినాత్ములకున్
సర్వమతంబులు జనులకు
నిర్వాణకరమ్ములనుచు నేర్పితి! గాంధీ! 11

దేహమనిత్యంబని ధన
మోహము విడనాడి దీనపోషణ కొఱకై
గేహంబురోసి, హింసను
సాహసికత నడచినట్టి చతురుడ గాంధీ! 12

సిరితో వెలిగెడు లండను
పురి, శ్వేతముఖులు బెగడగం బోరఁ దిరుగుచు శ్రీ
గురిసెడి, రాటపుమహిమను
గరముం బ్రకటించినట్టి ఘనుడవు గాంధీ! 13

ఉరికంబములను శిరములఁ
దరిగెడి యీ దమననీతి దావాగ్నులలో
పరహితము పొందఁ గోరిన
కరుణామయ మానసుడవు గాదే గాంధీ! 14

గిరిదరి కాననసీమల
తిరుగుచు విప్లవము రేపు ధీరులలో, నె
వ్వరు, హత్యారుధిరనదుల
నరికట్టిరె? నీవు దక్క నమలుడ గాంధీ! 15

హరివై నీవా జవహరు
నరుజేసి త్రివర్ణకేతనముగల తేరుం
బిరబిరతోలి స్వారాజ్య
స్థిరలక్ష్మిని నైవసంబు చేసితి గాంధీ! 16

కరుణ ఎరుంగని ఘాతుక
నరదనుజుల ప్రేమపూర్ణ నవ్యామృతమున్
గురిపించు భవన్ముఖము
న్దరిసించి సునీతులైరి తథ్యము గాంధీ! 17

హిందూ ముస్లిము క్రైస్తవు
లందరు సోదరులటంచు, నవిరళశాంతిం
బొందుపరుప భరతావని
యందుద్భవ మందినట్టి హరివో గాంధీ! 18

వదలని త్రిప్పుల నినదమె
మెదలెడి టాంకృతిగ రాట్నవే చాపముగాఁ
గదు రమ్ముగా నహింసా
కదనము సాగించి జయము గంటివి గాంధీ! 19

పరు దుర్దశగని గుండెలు
కరుగగ దురపిల్లి వారి కడగండ్లుడుపన్
శిరమేని తరిగి ఝూయగ
వెరువని ధీరుడవు లోకవినుతా గాంధీ! 20

నరహరి! నగధర! మాధవ!
గిరిసుతపతి వినుత! శౌరి! గీర్వాణనుతా!
వరభక్తపోష! దానవ
హర! దీనుడ గావుమయ్య అనిశము గాంధీ! 21

కురురాజు పెట్టునిడుముల
దెరలిచి పాండవులకెల్లఁ దేజస్ఫూర్తిన్
గరువమును గూర్పనేర్చిన
మురహరుడవు నరుడవగుదె? పూజ్యుడ గాంధీ! 22

మండుకొనిపోవు బోయరు
భండనమున, క్షతులగు భటపాళికి రక్షన్
మెండుగసల్పిన నీ నెఱ
గుండెబలము మరువ కెపుడు గొలుతుము గాంధీ! 23

పెట్టిరి నిను చెరసాలను
కొట్టిరి లాఠీల దుండగులు మఱి, గా నీ
పట్టొకయించుక వీడక
పుట్టించితిగా స్వరాజ్యభూతిని గాంధీ! 24

కలహంస జలములను విడి
బలుపాలను గొనెడిరీతి బలుసీమలలోఁ
బలుమతములలో దోసఁ
గుల విడి కల సారమేఱికొంటివి గాంధీ! 25

నలుబదికోటుల సంతతి
గలిగిన ముదమేది భరతకాంతకు, నీవే
వెలువడకుండిన, నుడుశత
ములున్న శశిలేక జలధిపొంగునె గాంధీ! 26

పెక్కేండ్లు దాస్యవనధిం
జిక్కి మరుగు భరతవర్ష సీమంతిని కే
దిక్కును లేని తరుణమున
దిక్కయిపుట్టిన రమాపతివిగద! గాంధీ! 27

పరికింపరు తమదోసగుల
నిరసింతురు పరుల మిగుల నిజమారయ కే
గురువెందపూస తన నలు
పెరుగని చందమున చెప్పనేమిక గాంధీ! 28

అరువదియేండ్లుశ్రమించిన
వరకాంగ్రెసుతోడ; లీగువర్గము తమకున్
సరిభాగమడిగి యెదురగ
తెరచితివాపగను నీమతిప్రభ గాంధీ! 29

వృత్తులు సమసిన దేశపు
సత్తువడయ్యంగ పరమ శాంతిసరిత్తుల్
మొత్తముగపార మానవ
చిత్తముల ముదమ్ము గలుగజేసితి గాంధీ! 30

ఎందరో వేల్పులు జన్మం
బందిరి భారమ్ము నడప నవనిని మును, నీ
చందమ్మున నహింసాగ్ని న
మంద కృపామృతము గురిసి మాపిరె? గాంధీ! 31

హెచ్చుగ కూర్మి నటింపుచుఁ
జిచ్చిడి గృహసీమలందు చెండాడిన, యా
మ్లేచ్ఛుల యూరపువాసుల
మచ్చిక వంచించినట్టి మహితుడ గాంధీ! 32

నెలతాల్పు వృషభరాజము
బలరాముని హలము నమితభక్తి వెలుంగన్
గొలిచెడి నిరుపేద కృషీ
వలులం గరుణించినట్టి భవహర గాంధీ! 33

చంపారణ భూములలో
పెంపొందెడి దొరలపీడ వెడలిచి మము, ర
క్షింపుమని వేడు, కృషికుల
కంపంబులు బాపితీవె! ఘనముగ గాంధీ! 34

తలచిన జాలును నీపద
జలజమ్ములు స్వాంతసీమ జడుడేని మహా
కలుషితములు బాసి మెరయుఁ
బులుగడిగిన ముత్తియంపు పొలుపున గాంధీ ! 35

గీత ఖురాన్ బైబిలులకు
జోతలు సమరీతి సలిపి చూపిన బేర్మిన్
ఘాతక నరదానవులను
చేతమ్ములు సిగ్గువడగఁ జేసితి గాంధీ ! 36

నీదు భక్తురాలు, నెలబాలలో నూలు
తీయుచున్నదయ్యె, దీక్షతోడ
బడుగు పేదరాలి ప్రతినమేమోగాని
కడు విచిత్రమరయ గాంధిదేవ! 37

అరుణోదయము.

సంచరించి రాత్రి శశధరబింబంబు
పశ్చిమాద్రిదెసకు పఱుగువారె
తెల్లవారుటదిగొ తెలసి దివాంధముల్
నిష్కుహములయందు నెలవుకొనియె. 1

చీకటు లంతకంతకును
చిందరవందర లందజొచ్చె, నా
లీక హితాగమంబెఱిగి
క్లేశముజెందె కువాలజాలముల్
కోకనదంబుపోల్కి మఱిఁ
గుంకుమమట్టులఁ గింశుకంబటుల్
ప్రాకట రాగభారమున
భాసిలె నాకతలమ్ము సర్వమున్. 2

అండజజాతులెల్ల, దెస
లందు దమిస్రసను భూరుహాంబులం
దుండి, ప్రభాతమాటగని
యుత్సవమొప్పెడి సందడింపుతో
మెండుగ గూయుచున్ యెగసె
మేతలకై సురవర్త్మకంత, మా

ర్తండుని! మండల మ్ముదితమై
కనుపట్టె సురేంద్రు దిక్కునన్. 3

అలి కులములు గీతంబులు
పలుకుచు నల సారసములపై జేరియటన్
గల తేఁటియలంగాని, య
వ్వలజని వేరొక సుమంబుపై వ్రాలెఁ దమిన్. 4

ఆగక రేబవళ్ళు వన
జాప్త శశాంకులు! తేర్చి యిట్టున
ట్లూగెడు కాలచక్రమున
కూతములై నడిపింతురందులో
బాగులు నోగులున్ గనుచు
వర్తిలుటల్ ఘటియిల్లుమాయురే!
దాగుఁడుమూతలట్టివిగదా!
భగవంతులయుం జరిత్రముల్. 5

మాల.

పూల వనికేగి విరజాజి పూలు తెచ్చి
లీలఁ దళుకొత్తగూర్చిన మాలగాదె
మేలి సౌరభమెదజల్లు మాలకన్న
మాల నిజమైన ముత్యాలమాల నిజము. 1

మాల ధరింపడే భవుడు!
మాళి నిశాపతి యుండ పూర్వ మా
శ్రీలలనాంశజాతయగు
సీత వరింపదె తొల్లి రాము వూ
మాలనువైచియే! పసిడి
మాల ప్రసూనపుమాలలందు, ఓ
మాల! కృతార్థవీవు జన
మండలికిన్ బ్రియమై వెలుంగుమీ. 2

కూలిన నీదు ప్రాఙ్మహిమ
కోటగకట్టి హిరణ్మయంబుగా
తేలిచె గాంధి దేవుడదె
తీయని ఆ చిగురాకుమావిపై
కేళిచరించు నప్పికము
కీర్తనఁజేయును నిన్నతంబు, నో
మాల! విషాదమున్ దెగడి
మానవజాతి నుతుల్ గ్రహింపుమా. 3

కాలమహోదధిన్ దెఱవు
గానక, తీరము చేరలేని, నీ
చేలతనంబుఁ జూచి జన
బృందము నిన్నరసేసి జూడగా
జాలివహించి గాంధి, తన
జాతి సమత్వ మహాస్త్రవహ్నిలో

గాలిచె నంటుదోషమును
గాంచుమ పెంపును మాల నీవికన్. 4

వ్రేలెడు నంటుదోషమును
పెద్దరనే ద్తెరఁ జించివైచి, యే
జాలము మాని మానవుల
సంతతితో సమరేఖ నిల్చి, జే
జేలనుఁ గొట్టి నవ్యయుగ
సృష్టిని నీ వొక పాత్ర ధారివై
మేలుగ భారతాంబిక, క
మేయ సపర్యలు సంఘటింపు మా. 5

చాలగ నిరసింపుచు, నెగ
తాళిని గావించు నరుల తప్పుల వనధిన్
గేళి యొనర్పగ, నిక మన
కేలా! శ్రీ గాంధిదేవు! కృపగల మాలా! 6

ఢిల్లీ పురి.

కొదమసింగము లట్లు! కుంతీ కుమారులు
ధరణి భారమడంప పెరుగునాఁడు
అరసి కన్నీటితో సురనదీ! సూనుండు
పెంచి కూరిమిని లాలించు నాఁడు

మర్మమెఱుగని కృపా మహితుడా ద్రోణుండు
పాటిలేక విద్యలు గఱపు నాఁడు
కౌరవుల్ గడు గూర్చు ఘోరాపదల నుండి
వనజనాభుండు గాపాడు నాఁడు
తనువు పులకింప లోచన ద్వయమునుండి
సమ్మదాశ్రులు రాల్చి నిశ్చలత మీఱ
ధన్యతం గన్న నీ పురాతన మహస్సు!
చూపగదవమ్మ మాకు "ఢిల్లీపురమ్మ!" 1

పవన నందను గదాప్రహరణమ్మున, దుష్ట
దుర్యోధనుం డనిన్ దూలునాఁడు
కేతనంబున గ్రాలు కోతిమూఁకల తేఁడు
జయము పార్థుని దంచు చాటు నాఁడు
స్యందనా రూఢులై సంగరమ్మున కవల్
జెలరేగి శత్రులఁ జెండు నాఁడు
పగఱ గుండెలు జీల్చు పార్థుమార్వీ ధ్వనిన్
దిగ్దంతి సంతతుల్ దెరలు నాఁడు
జలధి వేల్లితధారుణీ వలయు మెల్ల
శ్రీలుగురియంగ ధర్మజుఁడేలు నాఁడు
ధన్యతం గన్న నీ పురాతన మహస్సు!
జూపగదవమ్మ మాకు "ఢిల్లీ పురమ్మ" 2

కాటకము.

రాహుకేతులు చేరరాని భీష్మత మీఱ
సరసిజాప్తుడు మింట సంచరించె
పొగరెక్కి తన జింక జగతిలో తిరుగాడ
విచ్చలవిడి గాలి వీవ దొడగె
సన్న్యాసి యగువాఁడు సంసారమును బోలె
తరువులు పర్ణసంతతిని రాల్చె
ఇందుగ్రిందు మేఘాల నెందేని బంధింప
కార్చిచ్చు లడవులఁ గాల్పదొడగె
ఎండమావు లెచ్చె నెల్ల భూతలమందు
శాద్వలమ్ము లెండె జగతి మండె
దినము హెచ్చసాగె మను మార్గములు వీగె
క్ష్మాతలమున మునిగె కాటకమ్ము. 1

కన్నుల పండువౌచు కన
కంబును పండెడి క్షేత్రరాజముల్
మన్నయిపోయె ధేనువుల
మందలు ద్రావ జలంబులేమి నా
పన్నత జెందె సర్వజన
వర్గము శాంతిక పౌష్టిక క్రియల్

పున్నమ దొట్టి పర్వముల
 పూర్తిగ సల్పియుఁ గానరంబులన్. 2

చిన్ని కూనలు మాతలఁ జేరి వగవ
కన్న తల్లుల గుండెలు కరగిపోవ
పొరలు గొని వచ్చు కన్నీరు వరద గట్ట
కటికి పేదలు దుఃఖాగ్ని కగ్గమైరి. 3

అన్నములేమిచేఁ దనయు
 లాకటి చిచ్చున తల్లిజేరి, యే
మన్న తినంగ బెట్టుమని
 యందరు యేడ్వ కృపారసంబుతో
కన్నుల నీరుపెట్టి కడ
 గండ్లకు నంతములేదె ఈశ్వరా
యన్నను, నాలకింపడు ద
 యామయుడెచ్చటఁ డాగియుండెనో. 4

త్రావ జలంబులేమి కడు
 ధైర్యముడయ్యగ నెందుబోయినన్
ద్రోవల నింగికిన్ భువికిఁ
 గ్రొంబొగలెంతయు గ్రమ్మ భూప్రజల్
జావగనుంటిమీశ యని
 సారెకు గుయ్యిడి వేడి యేడ్వగా

గ్రావములెన్నియో కరగు
రాలదు చినొక్కకేని భూస్థలిన్. 5

పొట్టకింత లేక కట్టగుడ్డయు లేక
పల్లెపట్టణాల బడుగులెల్ల
యేడ్వసాగిరయ్యొ యేమాదురకటా!
కన్నదైవమెఱిగి మిన్నకున్న. 6

అండకు చేరదీయుచు ద
యారసమున్ గురియించువారు భూ
మండలి నెందులేరధిప
మంగళధామ, దయాసముద్ర మా
ర్తండనిశేశ్వ రాక్ష మద
రాక్షస, హంత ఖగేంద్రవాహ యీ
మండెడి క్షుత్పిపాసలను
మ్రగ్గెడి దీనులఁ గావవేమిరా! 7

వాకొన శక్యమే విబుధ
వర్యులకైనను, యీవిపత్తు హా!
చీకెను మాశరీరములు
శ్రీరమణీ హృదయేశ! యీయదే
వేకువయయ్యొ తూర్పుదెస
వెల్గదొడంగె సనూరుశోభ మా
గోకుల దుర్దశన్ దెలిసి
కూయదొడంగెను పక్షిజాలముల్. 8

ఇనుడుదయించె తూర్పునగ
మెంతయు కుంకుమకాంతినూనె, నా
దినకరుగాంచి యల్లదిగో
తెల్లమొగంబున బారె సోముడో
యనఘు,! పరాత్పరా! వరద!
అబ్జభవామరసన్నుతాత్మ! యీ
దిన మెటులేగునో గదర
దేవర! దుర్దశబాపి కావరా! 9

ఆ శీ ర్వ చ న ము.

శ్రీరమణీమనోహరుడు
చిత్తజుగన్న త్రిలోకనాధుడా
నారదగానలోలపు డ
నారతకీర్తన సక్తభక్త బృం
దారక పాలనోత్సుకు డు
దారుడు, భూరికృపాసముద్రు డీ
కూరిమి ముద్దుదంపతుల
కున్ ఘటియించు జిరాయురున్నతుల్. 1

తెల్లని రేయి నయ్యమున
తీరమునన్ బోలుపౌ వనస్థలిన్

చల్లని మారుతమ్మొసగు
సైకత సీమల వేణువూదు నా
నల్లని వెన్నదొంగ కరు
ణారస ముట్టిపడంగ బేర్మితో
పిల్లల నీవధూవరుల
ప్రేమరసోదధిఁ దేల్చిగాచుతన్. 2

శాంతి! అహింస! సత్య మను
శస్త్రవరమ్ముల రక్తపాన సం
భ్రాంతిని, దుష్క్రియోచ్చయ ప
రాయణమైన పరప్రభుత్వ, దు
ర్దాంత కఠోర రాక్షసిని
రాల్చి వెలింగిన గాంధిదేవు! అ
శ్రాంతము నివ్వధూవరుల
స్వాంతమునన్ విహరించి గావుతన్. 3

సురలనుబోలు సౌమ్యగుణ
శోభితులన్! మహనీయశౌర్యులన్
ధరణితలాధినేతల! ను
దారుల పెక్కుర గాంచినట్టి భా
సురనిజకీర్తి! నిప్పటికి
శోభిలు నాశ్రితకల్పవల్లి, మా
భరతసవిత్రి! నిత్యము శు
భంబులు గూర్చెదుగాత వీరికిన్. 4

శిల్పి - జాతిప్రతిమ.

ఊరివెలుపలనున్న మా కో
నేరుగట్టున పల్లవించిన
బూరుగూ భూజంబుక్రిందను
పొదలు పెరిగినవి. 1

తొలకరించెను ధారుణీసతి
జలకమాడెను అడవిమల్లెలు
పొలుపుగా వికసించి కనులకు
భుక్తినిడుచుండెన్. 2

చల్లగా మహివీచు పవనుని
చయిదములకే ప్రమదమందుచు
మెల్లగా నడుగిడుచు చనచన
మేదినీస్థలిపై. 3

డాలుఖడ్గముఁ బూని తన దొక
కాలుముందిడి యాహవమ్మున
తూలిపడునొక వీరప్రతిమకు
దోసిలొగ్గితటన్. 4

నల్లనగు నా ప్రతిమ గళమున
మల్లెపూవుల తీగయొక్కటి

తెల్లగా వికసించి యొక నవ
తేజమొనగించెన్. 5

ఆర్యసంతతినాఁటి శిల్పా
చార్యుడెవడో రాతి బొమ్మకు
ధైర్యసాహసములను బోసి
ధన్యుడయ్యెనురా! 6

మొలచెనెన్నో గుడులు యీతని
యులిముఖంబున నాంధ్రభోజుని
కొలువులో మన తెనుఁగుతల్లీ
కులుకు వేళలను. 7

కొండకడుపున నిదురజెందెడి
బండతాళ్ళను మేలుకొలిపీ
గుండెబలమునుఁ జూపి ధరణీ
మండలంబును వీడెరా! 8

ప్రతిదినంబును హైందవులు నీ
ప్రతిమలను బూజింపుచుందురు
క్షితతలేశులుసైత మదిగని
శిరమువంతురురా! 9

పూజితంబై యలరు నాముం
తాజి కుడ్యములందు నీపన

మోజుగా విరజిమ్ముచున్నది
మూడు లోకములన్ 10

కలముఁబట్టిన కవిసమానుఁడ
విలను నీవొక్కరుడవోయీ!
చెలువమును గడుజిమ్ము యులి, నీ
చేతనుండుటచే. 11

ధన్యుడవురా! శిల్పి త్రిజగ
న్మాన్యుడవురా! ఊళ్ళలో సౌ
జన్యమును తొణికించు నీకివె
స్వాగతంబులురా! 12

రాయల ముద్రణాలయము, తణుకు. ఫిబ్రవరి-1950.